

Цій історії рівно півстоліття. В ній є все: і гіркота розлуки, і поневіряння, і біль втрат, і радість. А ще, як в дзеркалі, відбилася трагедія нашого народу, коли українську землю топтав кований чобіт фашиста, коли підіймав брата на брата руку, коли везли в Сибір і в концентраційні табори Німеччини, коли людей розлучали інколи на декілька років, десятиліть, а нерідко й навіки. І зринула на всіх материках земної кулі сумовита українська пісня:

... Чуєш, брате мій,
товаришу мій,
Відлітають сірим
шнурком
Журавлі у вирій.

Кличуть:

«Кру-кру-кру»,
В чужині умру,
Доки море перелечу,
крильцями зітру.

Дехто й лишився за тим морем, не повернувшись з вирію, знайшовши вічний спочинок у чужій землі, яка його обіграла, приграла, дала притулок. Але до останньої хвилини, поки билось серце, у пам'яті було рідне село, рідні люди, солоні й інші, але згорений край.

Інші ж ще й сьогодні раді кожній вісточці з нашої землі, плекають надію на стрічу з нею. Чи стринуться, чи побачать?

... ВОСННИЙ 1943-й. Фронт котився на захід могутньою лавиною. І ніщо вже не в змозі було зупинити його. Так розпорядилася історія, щоб той, хто підняв меч, від нього й загинув. Фашизм вже був приречений, але його машина ще працювала безвідмовно знищуючи

ДОЛІ ЛЮДСЬКІ ЧУЄШ, БРАТЕ МІЙ...

мільйони безневинних, заганаючи в рабство тисячі молодих юнаків і дівчат, щоб трудилися на великий рейх. Скільки ж їх тоді, під натужний плач сімей, відправили фашистські заїди в неволю!

Не обійшла ця трагедія і дім Поліщуків, які мешкали у Великому Житині Рівненського району. Василю тоді йшов шостий, а Грицьку сповнилося дев'ятнадцять. Ото й підпав він під «остарбайтера». Старший брат Андрій мав 21 рік, був одружений, дружина вагітна — то таких не забирали.

Що збереглося в пам'яті найменшого, Василя? Грицька проводжали всією сім'єю. Він з батьком їхав на возі, а інші йшли пішки. Жеребець похрупував, мати тужно плакала. Вона виплакуватиме очі до кінця своїх останніх днів, спомінаючи Гриця. Вона до останньої години сподіватиметься почути від нього звістку, чи живий? Не судилося, не дізналася, так і забрала свої сподівання і тривоги в могилу.

Ще як в селі були німці, то листувалися. Грицьк приєднав фотокартку. На піджаці поставлений 49-й номер. Надсилали йому й

невеликі посилки. Тоді дозволялося робити це: вкладалися два сухарики і кусочок сала не товстіше п'яти міліметрів.

Коли німців погнали туди, звідки вони прийшли, то листування припинилося. Вже й війна скінчилася, а від Грицька ні вісточки. Дехто з «остарбайтерів» повернувся додому. Чи бачили десь, може стрічали? Ні. Чи не загинув, бува? Ясність вніс двоюрідний брат (він, як і Грицько, був підневільним бранцем).

— Коли мали вступити визволителі, то я бачив Грицька. Живий...

СПЛИВАЛИ літа, відцвітали вишнями. Де середній, яка його доля? Ніхто не знав, навіть з Червоного Хреста відповіді не надійшло. І ось в квітні цього року у Великий Житин з Англії надійшов лист, заадресований: «Андрію, Василю Поліщукам чи ще комусь».

«Дорогі брати!

Пишу до Вас пару слів. Я багато разів до Вас писав, але ніколи не діставав відповіді, і листи мені ніколи не повернулися. Я писав до Андрія і до Василя, бо Ви мої брати, але жоден з Вас нічого не одписав. Як хто цього листа отримас, чи Ви самі, прошу (Закінчення на 2 стор.).

АДЛІ АНАСЬКІ ЧУЄШ, БРАТЕ МІЙ...

(Закінчення.)

Поч. на 1 стор.)

мені одписати.

Поздоровляє Вас рідний брат Гриць з жінкою».

П'ятдесят років вони шукали шляху один до одного, п'ятдесят років мандрували листи з-за океану. Та марно. Чись пильне і невсипуще око вибирало їх із загальної пошти і складувало у держбезпеківських архівах або відправляло з димом.

Такою була система... Боже, щоб з-за океану щось не прорвалося за міцно зачинені двері. Там вороги, капіталісти, шукають найменшої шпаринки, щоб пролізти і нашкодити нашому процвітаючому ладу. Зась, не пройдуть! Брат... Ну то й що! А може він на Скотланд-Ярд працює?... Система діяла безвідмовно, розлучаючи людей, водночас проповідуючи найгуманніші принципи.

З Синьова в англійське містечко полетів перший лист. Брат Василь писав до брата Грицька про те, як живуть, що за ці п'ятдесят років сталося, про сім'ю, родину...

Через деякий час одержав відповідь.

«Прошу тебе, брате, напиши, в котрім році ти родився і хто був тобі хресний тато і хресна мама і де вони тепер живуть. Прошу тебе, ще напиши мені, де є мій двоюрідний брат і двоюрідна сестра, мої сусіди, друзі, котрі були зі мною в Німеччині. Бо я знаю, що вони поїхали з Німеччини додому. Я тебе дуже прошу — напиши, бо не чув про них 50 років.

Тепер, брате, ти запитуєш, як я прожив 50 років на чужині. Довгий час я жив прикро і тяжко. Як тепер згадаю, то в очах сльози стають, що я пережив у мої тяжкі молоді літа.

Я одружений, маю жінку-українку. А дітей немає, бо то було тяжке життя. Тепер живу добре й щасливо. У місті маю свою хату. Я вже на пенсії.

Тут багато є українців, розкидані по всій Англії. Масмо свої церкви і клуби, де ми сходимось. Як бачиш з мого листа, за п'ятдесят років на чужині я не забув мови.

Гриць з жінкою Стефанією».

В те, що Гриць знайшов рідного брата Василя, він, мабуть, не зразу повірив.

Чому? Тому, що Василь у першому ж листі назвав його Григорієм. А в їхній сім'ї не прийнято було так звати. Ось і закрився сумнів, чи це брат? Хто зна, по-різному в житті буває і бувало. Тоді, крім інших аргументів, Василь Степанович послав Грицьку найвагомійший — фотокартку, яку той у роки війни прислав з німецької каторги.

«Брате Василю, ти мене в своїх листах запитуєш, чи я маю телефон і чи до нас можна зателефонувати, писати і приїжджати в гості. Тут усе вільно, тільки то все коштує багато грошей. Від нас до тебе зателефонувати, то півгодини розмови коштувало б 50 фунтів.

Телефону вдома немає, бо він мені непотрібний. А тримати телефон — коштувало б 60 фунтів на рік.

Чи я маю пенсію? Тут пенсії є різні, хто як робив і скільки, і скільки на неї платив, і як довго. Те, що я дістаю, то нам хватас на добре життя і залежить від того, як ти з ними рахуєшся.

Тут у нас по-різному живуть: одні — добре, другі — середньо, треті — бідують.

Ти питаєш, яке є моє місто? Велике, живе в ньому до 100 тисяч людей. Але більшість мають городи. Мій город 5 метрів ширини і 15 — довжини. Для мене і стільки вистачає. А ренту купляємо».

В одній з газет син Василя Степановича Поліщука побачив оголошення про те, що проводиться набір в Англію на роботу. Чого б не спробувати поїхати попрацювати, щось заробити? Тим більше, дякко там.

Грицько написав, що не вірте ви тим газетам, лише в нашому місті 10 тисяч безробітних. А скільки їх по всій Англії? Взагалі, як кажуть у народі, добре там, де нас з вами немає. А ще він поцікавився — неже на Україні не виробляють своїх конвертів, що ти, Василю, лише російські мені присилаєш. Бачите, українці за кордоном все підмічають.

* * *

Їх розділила війна, та, найстрашніша, найкривавіша, про яку сьогодні дехто старасться забути, аби принизити роль тих, хто боровся з фашизмом. Чорне крило II торкнулося кожної сім'ї. Одні впали смертю хоробрих, інших — розділили кордони. Сім'ї Поліщуків також довелося немало винести. Грицька забрали в Німеччину, потім вже згоріло обійстя і жеребець. Ще пізніше, у вечірню пору, прийшли незвані гості і до батька (а він був заступником голови сільради):

— Пішли в сільсовет!

Так і не повернувся.

Через 50 років знайшов брат брата. Чи стрінуться вони колись? — важко сказати. В одного роки, а іншому потрібно велику суму грошей, щоб відвідати Англію. Перепона на перепоні. А поки що листуються брати, обмінюються фотокартками, думками. Все ж бо раді — знайшли один одного. Через піввіку. Так було суджено долею. Вона, мабуть, у всіх одна — і в журавлів, і в людей.

Євген Лановець.
с. Синів.